

SANDIKLARDAN ÇIKANLAR: VİLDAN UZEL'İN SAKLI KALMIŞ ROMANI *SERAP*

Doç. Dr. Ayşe Melda ÜNER*

ÖZ: Türk edebiyatı Tanzimat'la birlikte yüzünü Batı'ya çevirmiştir. Bu nedenle edebiyat tarihinde Tanzimat'la başlayıp süregelen dönem Yeni Türk Edebiyatı olarak nitelendirilmiştir. Türk okuru, Batılı anlamda roman türüyle de bu dönemde tanışır. Bugün bu türde hayli ilerlemiş olan Türk edebiyatında ilk yıllardan beri, bazıları yazar sıfatını hakkıyla taşıyabilecek pek çok edebiyatseverin romanı sandıklarda gizli kalmıştır. Bu makalenin konusunu oluşturan *Serap* da bunlardan biridir. Yazarı Vildan Uzel (1903-1976) 19.yy Osmanlı siyasi hayatında yeri olan posta nazırlarından İzzet Efendi'nin ailesine mensuptur. Dolayısıyla dönemi-ne göre özellikle bir genç kız için iyi eğitim almış, ilgi duyduğu edebiyat, resim ve klasik Batı müziği konularında ayrıntılı bilgi sahibi olmayı başarmıştır. 20 yaşındayken, daha sonra Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarı olarak Cumhuriyet tarihine adını yazdıracak kimyacı Rüştü Uzel'le evlenmiş, daha çok pozitif bilimlerin, teknik meselelerin konuşulduğu bir hayata geçiş yapmıştır. Kendi ilgi alanlarından uzaklaşmış, kocasına destek olmuş, iki çocuğunu itinayla büyütülmüştür. Ön plandaki eş ve anne kimliklerinin yanında, sağlığında kocası dışında kimsenin okumasına müsaade etmediği tek romanı *Serap* ile “gizli kalmış yazar” kimliğini de taşımaktadır. Bu çalışmada Vildan Uzel tanıtılmış ve onun vefatından yıllar sonra gün yüzüne çıkan romanının incelemesi yapılmış, böylelikle Türk edebiyatında kadın yazarlarla ilgili tarihi ve sosyolojik araştırmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gizli Kalmış Kadın Yazarlar, Vildan Uzel, *Serap*, Anlatım teknikleri.

Unrevealed: Vildan Uzel's Unknown Novel: *Serap*

---

* Yeditepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, unermelda@hotmail.com

Gönderim Tarihi: 26.07.2018 Kabul Tarihi: 03.10.2018

ABSTRACT: In the years following the Tanzimat, Turkish Literature has become acquainted with the West. For this reason, in the history of literature, the era starting with Tanzimat has been named as the Modern Turkish Literature. This is when Turkish readers met with Western style novels. Presently, Turkish literature has made quite good progress in this genre. Right from the early years, the novels written by literature lovers, who could justly be considered writers in their own right, are believed to have remained hidden in chests. *Serap* which is the subject matter of this paper is one of such novels. Vildan Uzel was born in 1903 into the family of İzzet Efendi who was a 19th century Ottoman communications minister. Consequently, as a young girl of those years, she received quite good education in her areas of interest such as literature, painting, and western classical music. At 20, she got married to Rüştü Uzel, a young, bright chemist who would later become the Republic's much praised Undersecretary of Technical Education. Naturally she found herself in an environment where science and technical matters were often the subject of conversation. Thus she fell apart from her own areas of interest in support of her husband and affectionately raised her two children. Besides being up front as a wife and a mother, she is the "unrevealed writer" of her novel which she allowed no one to read except her husband. In this paper, the writer Vildan Uzel is revealed, and her novel, coming to daylight many years after her death, is examined. Thus, it aims to contribute to historical and social studies about women writers of Turkish literature.

Keywords: Unrevealed Women Writers, Vildan Uzel, *Serap*, Narrative techniques.

Giriş

Vildan Uzel 1903-1976 yılları arasında yaşamıştır. 19.yy Osmanlı siyasi hayatında yeri olan posta nazırlarından İzzet Efendi'nin ailesine mensuptur. Dönemine göre özellikle bir genç kız için gayet iyi eğitim görmüş, ilgi duyduğu resim, klasik Batı müziği ve edebiyat alanında dersler almıştır. 20 yaşındayken, daha sonra Cumhuriyet tarihinin önemli Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlarından olacak kimyacı Rüştü Uzel'le evlenmiştir. Rüştü Uzel görevine son derece bağlı bir bilim insanıdır. Vildan Uzel bu evlilikle daha çok pozitif bilimlerin, teknik meselelerin konuşulduğu bir hayata geçiş yapmıştır. Gençliğinde çok düşkün olduğu sanat ve edebiyattan uzaklaşmış, kendisini bir Cumhuriyet kadını kimliğiyle eşine destek olmaya, iki çocuğunu itinayla büyütme adamıştır. Peki, onu bu satırların öznesi hâline getiren nedir? Bu sorunun cevabı hayli şaşırtıcı bulunabilir: Sağlığında, eşi dışında

kimsenin okumasına müsaade etmediği romanı Serap ile gizli kalmış bir yazar kimliği taşıması. Dönem dikkate alındığında bu gizli

kalmış yazarın kadın olması önemlidir. Serap, Vildan Uzel'in edebiyata sadece okur değil, duygu dünyasının incelikleriyle zenginleştirmeyi başardığı yazar kimliğiyle de bağlı olduğunu göstermektedir.

Serap romanını ilginç tesadüflerin birbirini takip etmesi sonucunda okuma imkânı buldum. Vildan Uzel'in torunuyla tanışıklığım sayesinde haberdar oldum romanın varlığından. Vildan Hanım'ın torunu Sedef Soylu çocukluk yıllarında

annesini Yıldız Diriker'den bahsini duyduğu Serap'ı, onun vefatından sonra evrakları arasında görünce heyecanlanmış. Osmanlı Türkçesiyle yazılmış satırları Sedef Hanım'ın kayınvalidesi edebiyat öğretmeni Selma Soylu okumuş, Sedef Soylu ve kızı Meriç Soylu yazıya geçirmişler. Meriç Soylu, rahat okunabilmesi için bir sözlükçe eklemiş romanın sonuna. Sedef Soylu, romanın serüveni anlatan kısa bir giriş yazısı, Vildan Hanım'ın oğlu Prof. Dr. Reha Uzel ise annesini tanıtan bir bölüm kaleme almış. Bu hazırlığın sonunda kitap Vildan Hanım'ın fotoğraflarıyla zenginleştirilerek aile üyelerine hediye edilmek üzere az sayıda çoğaltılmış. Romanı önce Vildan Uzel'in kendi el yazısıyla, sayfa kenarlarına tahminimce karakterleri resmederek kaleme aldığı küçük defterinden Osmanlı Türkçesiyle ve daha sonra da Selma Soylu'nun aktardığı Lâtin harflerinden okudum. Yazarın tanıtılması ve Serap'ın incelenmesinin edebiyatımızda kadın çalışmalarına katkı sağlayabileceğini düşündüm. Soylu ailesiyle fikir alışverişinde bulunduktan sonra 2015'te Yeditepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü olarak düzenlediğimiz Sandıklardan Çıkanlar: Gizli Kalmış Kadın

Yazarlar adlı panelde bu roman üzerine konuşmaya karar verdim. Vildan Uzel ve Serap edebiyat tarihçileri ve öğrencilerin ilgisini çekti. Bunun üzerine konuşma metnimi genişleterek yayımlamayı arzu ettim. Böylece roman, daha çok akademisyen ve edebiyatsevere ulaşabilir diye düşündüm. Çalışmaya başladığımda Vildan Uzel'in damadı Fuat Diriker bana kayınvalidesinin mizacı ve sanata ilgisi hakkında bilgi verme nezaketini gösterdi. Vildan Hanım'ın albümünü ve kendi yaptığı yağlıboya tabloların fotoğraflarını mükemmelen düzenleyerek bana ulaştırırsa Murat Soylu oldu. Murat

Vildan Uzel (yağlı boya)

Soylu aynı zamanda değerli önerileriyle önemli katkılar sağladı bu incelemeye. Diriker ve Soylu ailelerine çok teşekkür ederim. Serap'ın gün yüzüne çıkmasında büyük emeği geçen, bugün aramızda olmayan Selma Soylu ve Meriç Soylu'yu da rahmetle anmak isterim.

Vildan Uzel'i tanıyanların yardımıyla ulaştığım belgeler ışığında onun mizacını anladım ve böylelikle romanı daha bilinçli olarak değerlendirebildim. Vildan Uzel'in geldiği aileden kısaca bahsedecek olursam söze II. Abdülhamit'in posta nazırlarından (posta nazırının günümüzdeki karşılığı haberleşme bakanıdır) İzzet Efendi'yle başlamam gerekir. İzzet Efendi Sultanahmet'te görkemli bir konakta yaşamaktadır. Bekârdır. Ankara'dan İstanbul'un bu semtine göç etmiş bir ailenin üç kızından biri olan Zehra Hanım'la evlenir. Zehra Hanım çok yardımseverdir. Konağı tüm mahalle halkına açar, onları korur kollar. Akıllıdır. Kocasıyla en çetrefilli devlet meselelerini bile konuşabildiği anlatılmaktadır. (Uzel, Reha 2003: "Vildan Uzel") Çiftin çocukları olmaz. Zehra Hanım'ın kız kardeşinin ise bir oğlu ve bir de kızı vardır. İzzet Efendi ve Zehra Hanım, Fevziye adlı küçük yeğenlerini yanlarına alırlar. Fevziye, teyzesi ve eniştesinin yanında çok sevilerek büyür. Evlenme çağına geldiğinde kendi fikri de sorulmak suretiyle, İzzet Efendi'nin karakterini beğendiği, geleceğini parlak bulduğu posta idaresi memuru Mehmet Ali Efendi'yle evlendirilir. Bu evlilikten üç çocuk

dünyaya gelir. İzzet, Fikret ve Vildan. Vildan, evin en küçük çocuğu ve tek kızı olarak büyük ihtimam görür. Eğitimine önem verilir. Müziğe meraklıdır. Piyano çalmayı öğrenir. Resme ilgi duyar. 17 yaşında resim eğitimi almak üzere Güzel Sanatlar Akademisine yazılır. Ancak ilk yılı tamamladıktan sonra tifoya yakalanır ve okulu bırakmak zorunda kalır.¹ Edebiyatı sever, roman okumaktan büyük zevk alır. Türk edebiyatını ve dünya edebiyatından yapılmış çevirileri büyük bir ilgiyle takip eder. Serap adını verdiği bir aşk romanı yazar. Ama ailesinin beğenmeyeceği endişesiyle romanını ortaya çıkarmaz. 1923'te Rüştü Uzel'le evlenir. Bu evliliğin hikâyesi de hayli ilginçtir. Çünkü Rüştü Uzel'in, Vildan Hanım'ınkine benzemeyen bir geçmişi vardır. Aynı sosyal çevreden değildir. Onları tesadüfler bir araya getirmiştir. Şöyle ki, Rüştü Bey, Bursa'nın bir köyünde mütevazı şartlarda yaşayan bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Çok zeki ve çalışkandır. Çocukluğunda arkadaşıyla konuşabilmek için iki ev

Kedi (yağlı boya)

arasına telefon bağlantısı kurmasından pozitif bilimlere ilgisi anlaşılır. Bursa Lisesi'nde öğrenciyken yaptığı minyatür elektrikli tramvay yıllar boyunca lisenin müzesinde sergilenmiştir. Liseyi birincilikle bitirir. Askerî tıbbiyede okumak için girdiği sınavı kazanır. Ancak o sırada Fransa'da kimya eğitimi almak için de bir sınava girer. Öğretmen olmayı hayal etmektedir çünkü. Bu sınavda da başarılı olunca gitmeyi seçer. Döndüğünde Kastamonu'da öğretmenlik yapar bir süre. Sonra İstanbul'da görevlendirilir. Bostancı'ya taşınır. Yeni hayatına alışmaya çalışırken bir arkadaşı Erenköy'de sinema açar. Bir gün makinası bozulur. Rüştü Bey'den yardım ister. Rüştü Bey, makinayı tamir eder. Arkadaşıyla sinema-

¹ Vildan Uzel'in yaptığı yağlı boya resimlerden bazılarını bu sayfalarda görebilirsiniz.

da vakit geçirmeyi sevmektedir. Sık sık onu ziyarete gider. Her cuma ailesiyle birlikte film izleyen Vildan Hanım'ı orada görür ve beğenir. Babasıyla tanışır önce. Vildan Hanım, Rüştü Uzel'in vefatından kısa bir süre sonra kendisiyle yapılan röportajda eşiyle "ilme çok değer veren baba[sının] bir ahabap evinde Rüştü Bey'le tanışması ve onun geniş bilgi, nezaket ve terbiyesine duyduğu hayranlık neticesi[nde] tanış[ıp] evlendik[lerini]" anlatır. (Par 1965: 69)

Rüştü Uzel, Osmanlı'nın son döneminde teknik insan yetiştirmenin önemine dikkat çeken Midhat Paşa'nın başlattığı süreci Cumhuriyet'e taşıyan, Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim sistemini kurmak ve geliştirmek için neredeyse olağanüstü denilebilecek derecede çalışan çok meşgul bir insandır. İstanbul'da Galatasaray Lisesi, İstanbul Kız ve Erkek Öğretmen Okulları ve Yüksek Öğretmen Okulu'nda kimya öğretmenliği yapar. Kendisine Millî Eğitim Bakanlığı'nda görev verilmesi üzerine ailesiyle birlikte Ankara'ya taşınır. Türkiye'de ilk radyoyu yapan da yine Rüştü Uzel olacaktır. Ankara Erkek Teknik Öğretmen Okulu ve Ankara Kız Teknik Öğretmen Okullarını kurar. Teknik öğretimin Anadolu'ya yayılması için çok çaba harcar. Rüştü Uzel, bir süre sonra Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne lâıyk görülür. Kurum, Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı'na dönüştürüldüğünde ise bu göreve atanır. Vatan sevgisiyle dolu, işine özveriyle bağlı bir bilim insanı ve bürokrattır. Şevket Süreyya Aydemir, Suyu Arayan Adam adlı eserinin bir bölümünde çok sevdiği ve saydığı Rüştü Uzel'i şu cümlelerle anlatmıştır:

İlk bakışta anlaşılmaz bir adamdı. Onu masanın başında ilk gören, işlerinin arasında bezgin, şikâyetçi ve nereden başlayacağını şaşırılmış bir memur zannedebilirdi. Fakat onun gerçek şahsiyeti, o büroların, o evrak kartonlarının arkasında işlerdi. Klasik bir devlet memurunun elini kolunu bağlayan şeylere kafasında yer vermezdi. O kendini bir cezbe, kendisini bütünü ile verdiği bir ülkünün çekiciliğine kaptırmıştı. Bu memleketin üstüne bir çelik çatı gibi yükseleceğini düşündüğü teknik bir kalkınma sisteminin cezbisine... Anlaşmazlıklar, çelmeler ona hiç geliyordu. Düşündüğü sistemin içinde; köylerde dolaşacak seyyar demirhanelerden, gezginci biçki dikiş atölyelerine yahut balıkçılık, otelcilik kurslarından, sanat enstitülerine, teknikumlara, iş darülfünununa kadar her şey, kademe kademe sıralanmıştı. Bu çatı kat kat kuruldukça memleket, her sahada bütün teknik elemanları, bu teknik öğretim sisteminin içinden istediği

kadar çekip alabilecekti. İsviçre'deki el sanatçılığından, Japonya'daki makinalı ev dokumacılığından, motor, lokomotif ve gemi yapıcılığına kadar, bizde olmayan her sanatın bir gün yurtta yerleşeceğine inanır ve bunun için çalışırdı. Bütün bunlar için hesapsız raporlar, projeler yaptırmıştı. Kafasında bu işleri, geniş tetkiklere, malzemeye dayanan birtakım sıralara, usullere bağlamıştı.

Bakanlığın penceresinden bakardı. Ankara istasyonunun arkasında, o vakit her rüzgâr estikçe toz bulutlarının kabardığı sahada, gelecek için tasarladığı iş darülfünununu, enstitüleri, teknik araştırma merkezlerini bütün teferruatıyla kafasında canlandırırdu. O zaman, sanki bunlar hakikaten mevcutmuş ve kendisi bu muazzam binaların hollerinde, koridorlarında, tecrübe salonlarında dolaşıyormuş gibi en küçük teferruatına kadar her şeyi tasvire girişirdi. Sandıklar ve sandıklar dolusu avan projelerin, planların, tesisat şemalarının her çizgisi ezberindeydi. Hepsi de Avrupa üniversitelerinde, teknik danışma bürolarında hazırlanmış olan bu detayların bazen bir noktasına zihninin takıldığı olurdu. Ya bu cihazı birkaç metre o tarafa, ya bir tezgâhı birkaç metre bu tarafa nakletmek için gerekli sebepler bulmuşsa, mimarları, mühendisleri kan ter içinde uğraştırmak ister ve sonunda bu tadillerin gerekliliği hakiketen meydana çıkardı.

Bir köyden gelmişti, bir Avrupa üniversitesini bitirmişti. Bir teknik adamı ve zaman ölçüleriyle bir Avrupalı olmuştu. Tesis ve inşaa fikri bütün benliğine hâkimdi. Gücü yetse, memleketi yeni baştan ve birden inşaa etmek isteyebilirdi.

Bu toprağın beklediği adamlardan biriydi. Ama, bu toprağın alıştığı adam değildi... (Aydemir 1987: 351-352)

Aydemir bu satırların Rüştü Uzel'i çok duygulandırdığını belirtmiştir. (Aydemir 1965: 29)

Bu etkileyici anlatımdan da anlaşıldığı üzere Rüştü Uzel, memleketi için canla başla çalışmış çok özel bir insandır. 1941’de Nişantaşı’nda Sadrazam Sait Paşa Konağı’nda eğitim vermeye başlayan Kız Enstitüsü, 1966’da onun adıyla Kız Meslek Lisesi’ne, yıllar içinde de büyütülerek Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ne dönüştürülmüştür. Hayatını mesleki ve teknik eğitime adanmış bu “alışılmadık” insanın anısını yaşatan lise, bugün adına yakışan bir şekilde, ülkemizde kendi alanındaki en başarılı eğitim kurumlarından biri olarak dikkat çekmektedir.

Vildan Uzel ve Rüştü Uzel Çocuklarıyla

Bu çalışmanın öznesi olan Vildan Uzel, devamlı çalışan bir bilim insanı ve bürokratin eşi olarak bambaşka bir hayatın içindedir artık. Roman yazma çabasından, resim yapmaktan ve piyano çalmaktan uzaklaşır. 1924’te oğlu Reha’yı, 1928’de kızı Yıldız’ı dünyaya getirdikten sonra Serap’ı sandığının derinliklerinde neredeyse tamamen unuttur. Bir daha hiç resim yapmaz. Müzikle olan yakınlığı ise daha çok, bilgili bir dinleyici kimliğiyle devam eder. Pianosunu aile arasında bile nadiren çalar.

Vildan Hanım, *Serap*’ı, uzun yıllar çıkarmaz sandığından. Rüştü Bey’le yaşadığı hayat, dinlediği ve hatta dâhil olduğu mühim memleket meseleleri genç bir kızken ele aldığı konuyu fazla romantik ve hatta naif göstermiş olabilir ona. Oğlu tıp profesörü Reha Uzel böyle bir tahminde bulunuyor:

Vildan Uzel, Rüştü Uzel ve Çocukları

(...) Vildan artık kendi ayaklarının üzerinde durmasını öğrenmişti, kendi ailesini yönetiyordu. (...) Hızlı, özgürlükçü, yenilikçi, modern, etkin bir yaşam süreci içine girmişti. Günün çorak, fakat hızlı gelişen Ankara'sı, onun gençliğinin Erenköy'üne hiç benzemiyordu. (...) Ankara'daki hızlı, ileriye dönük yaşamı, Erenköy'deki ulu çam ağaçları altında güllerle örülmüş kameriyede roman oku[duğu], piyanosunun başına geçerek hayaller kur[duğu] yavaş ve sakin yaşamın [dan çok farklıydı]. (...) Eski romantik yaşamının ve dönemin yansıması olarak düşündüğü romanını şimdiki rolüne uyduramıyor [du muhtemelen] (Uzel, Reha 2003: "Vildan Uzel")

Reha Uzel'in bu cümlelerle ifade ettiği tahminlerinin annesinin düşünceleri olması kuvvetle muhtemel. Vildan Hanım romanını yok etmeye karar verir sonunda. Ama önce sadece eşinin okumasına müsaade eder. Rüştü Bey, anlatıldığı kadarıyla *Serap*'ı okumuş ve eşini romanını saklamaya ikna etmiştir. Bunun için Rüştü Uzel'e teşekkür borçluyuz.

Vildan Uzel'in saklı kalmış hayali olan *Serap*'ta şimdi sıra:

Serap

1922’de yazıldığını tahmin ettiğimiz Serap üçlü bir aşk hikâyesini konu alır. Romantik bir hikâyedir bu. Ancak basit değildir. Kurgusunun, özellikle de kullanılan anlatım tekniklerinin dönemine göre dikkat çekici olduğu söylenebilir. Olay örgüsünün itinayla birbirine geçirilmiş halkaları, Vildan Uzel’in sadece sıradan bir edebiyat heveslisi olmadığını göstermektedir.

Roman bir telgrafla başlar:

*Cem’den ailesine,
Roma 17 Mart*

*Yarın Trieste tarikiyle hareket ediyorum. Ellerinizden
öperim. (Uzel, Vildan 1922: 1)*

Okuyucu, Cem’i tanımamaktadır henüz. Yazar ilk satırları bir telgraf olarak kurgulamakla 19.yy’da çok kullanılan klasik roman tekniğinden uzak durmaya çalışacağını belli etmiştir. Yani önce zaman, mekân ve karakterler hakkında bilgi verme yoluna sapmayacağını göstermiştir. Bu telgrafın hemen ardından “Son sayfalar” başlığıyla günlük ve hatıra defteri olduğu anlaşılan bir deftere geçilir.

Gece.

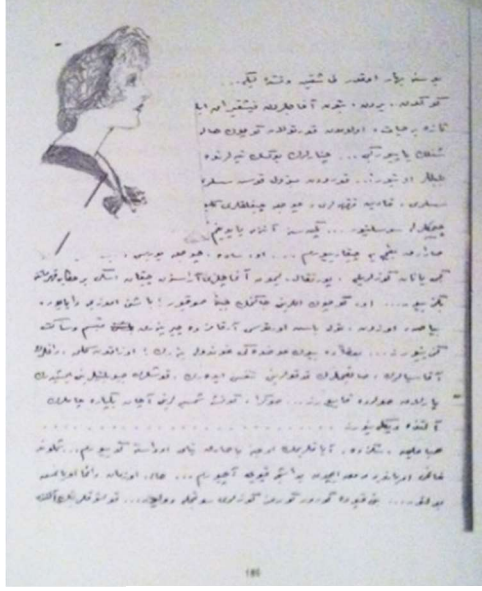
Adieu Roma. Adieu arzın rakik, baygın, renkli ve kokulu sanat beldesi. Asırların senelerini göre göre belleri bükülmüş ağaçların, gelecek baharda yine yapraklanacaklar. (...) Şüphesiz seni bir daha göremeyeceğim değil mi? İlelebet! Elveda çiçeklerin, kuşların muhasarasına uğramış incelik ve ruh memleketi.

Altı senedir konservatuara gidip gelirken kim bilir kaç bin defa geçtiğim bu ziyadar, bu sevgili caddelerde, paltomun yakası kalkık, ellerim cebimde dolaştım durdum. (...) Bazen yuvaya dönmek saadetiyle çocuk gibi sevinirken, arada, nurdan yılanlar gibi kıvrıla kıvrıla uzayan aydınlık yollara gözlerim dikilip kalıyor. Dakikalarca hareketsiz kalan kirpiklerimi yumduğum zaman yanaklarıma yaşlar düşüyor. (...) Kim bilir, belki bundan sonra ebediyyen kemanım uyuyacak. Hiç şüphesiz hatıra defterim gibi... (Uzel, Vildan 1922: 1-2)

Cem, altı yıl boyunca konservatuvarına devam ettiği Roma’ya “Adieu” demektedir. Genç müzisyenin “rüya şehri” olarak nitelendirdiği Roma’nın muazzam caddelerini, tıpkı kendisi gibi “sanat ve

aşk arama[ya] gelmiş insanlarını”, “büyülü” ruhunu çok sevdiği anlaşılmaktadır. Ancak artık dönme vakti gelmiştir. Ailesini de çok özlemiştir. Roma’da tuttuğu bu defterdeki yazılarını şehre veda ederek noktalar. Artık Roma “defteri” iki anlamda da kapanmıştır.

Yukarıda belirttiğim üzere romanın telgrafla başlaması teknik olarak ilginç sayılabilir. Yazarın dedesi ve babasının meslekleri nedeniyle evde telgraftan sıkça bahsedilmesi kuvvetle muhtemel. Ardından 19.yy’da mektup veya telgrafla başlayan romanlar akla gelebilir. Onlar da ilgisini çekmiş olabilir Vildan Uzel’in. Ana karakterin Avrupa’da eğitim alacağı şehir olarak Roma’yı seçmesi şaşırtıcı bulunabilir. Çünkü o dönem romanlarında eğitim, özellikle de sanat eğitimi için gidilen şehir Paris’tir. Yazar Roma’dan, insanlarından, şehrin onlarda uyandırdığı duygulardan çok ayrıntılı olmamakla birlikte heyecanla söz etmiştir. Vildan Uzel’in Serap’ı yazmadan önce Roma’ya gitmediğini biliyorum. Bu durumda yine eve gelen misafirlerden yola çıkarak, bazılarının Roma’yı görmüş ve bu şehir hakkındaki izlenimlerini aktarmış olabileceğini tahmin ediyorum.

Vildan Uzel resimli notlar

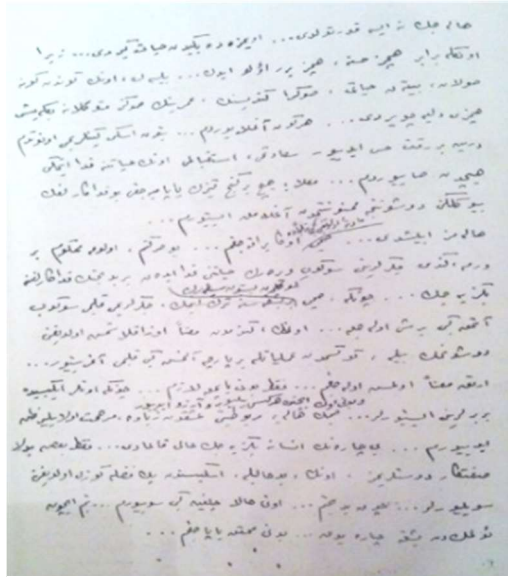
Vildan Uzel, Cem’in henüz başlayan İstanbul dönemi için bembayaz sayfalarıyla yeni bir defter hazırlar. Demek ki günlük tekniğini romanın ilerleyen bölümlerinde sürdürmek niyetindedir. Cem yeni hayatında olan biteni bu deftere yazar. Böylece kimliği ve mizacı yavaş yavaş belirginleşmeye başlar. Varlıklı bir ailenin oğludur. Roma’daki keman eğitimini birincilikle tamamlamıştır. Oradaki hayatını müzik ve kadınlar doldurmuştur. Hayli yakışıklı ve çapkın olduğu anlaşılmaktadır. Genç adam sanata çok önem verilmeyen ülkesinde saygıdeğer bir iş bulabileceğinden şüphelidir. Belki de kemanını bırakmalı, vazifesine bağlı bir memur olarak

çalışmalıdır. Kararsızlık içindedir. Okuyucu, defteri dolduran satırlardan Cem'in iyi kalpli ve çok hassas bir genç olduğunu da hissedebilir.

Defterler, günlük ve hatıra defteri karışımı olarak kurgulanmıştır. Yazar, böylece ana karakterin geçmişi, bugünü ve mizacı hakkında bilgi verebilmiştir. Olay örgüsü kurmayı, olayları neden sonuç ilişkisiyle birbirine bağlamayı başarmıştır. Okuyucuda merak duygusu uyandırabilmiştir. Vildan Uzel'in kurguda boşluk yaratmamak için hayli dikkat ettiği açıkça anlaşılmaktadır.

Cem'in Mücella adında bir ablası vardır. Mücella, Cem Roma'da konservatuara devam ederken İstanbul'un en zengin komisyonerlerinden biriyle evlenmiştir. Anne babasını yanına almıştır. Kocasının, vefat eden ilk eşinden olan kızı Jale ile küçük yaşında öksüz ve yetim kalmış yeğeni Hale de onlardır. Hep birlikte Tarabya'da ihtişamlı bir yalıda mutlu yaşamaktadırlar. Cem de buraya yerleşir. Cem'in aşka âşık olduğu söylenebilir. Defterine yazdığı:

Her gördüğüm güzelliğe hayran olur, bir çiçeği dudaklarına sürerek sever, ölmüş bir kelebeğin kanatlarına su damlatarak diriltmeye çalışır, kuzularla konuşur, dalda öten bir kuşu, sakın ve sakit bir zevkle dinlerdim. cümlesi de bunun kanıtıdır. (Uzel, Vildan 1922: 4)

Not defterinden bir sayfa

Yazar, olay anlatımına geçiş yapar. Cem'in önce Jale'yle tanışmasını sağlar. Yakışıklı erkek ile güzelliğiyle dikkat çeken genç kızın arasında doğabilecek aşkın beklentisine sokar okuyucuyu. Ama hemen ipucu vermez. Okuyucuyu kuşkuya düşürür hatta. Olacakları heyecanla beklemesini sağlar. Romanda yeri geldikçe, parça

parça, ayrıntılı olarak tasvir ettiği yalıdaki hayatı da gözler önüne serer yine Cem'in defteri aracılığıyla. Geceleri bütün ailenin bir araya geldiğini ve müzikle dolu saatler geçirdiği söyler. Mozart'ın eserlerini çaldıklarından bahseder. Vildan Uzel daha önce belirttiğimiz üzere klasik Batı müziği hakkında bilgi sahibi olmasının yanında yorumcudur da. Belki bu romanı yazdığı yıllarda en iyi bildiği besteci Mozart'tı. Bu sadece bir tahmin tabii. Çünkü daha sonraki yıllarda Chopin ve Bhrams dinlemekten ve nadiren de olsa çalmaktan hoşlandığını anlatıyor yakınları.

Cem, İstanbul'da kendisine müzikle dolu, sakin bir hayat kurmayı başarır. Çok sevdiği yaşlı bir keman hocası vardır. Onunla sık sık görüşmektedir. Hem müzik öğretmenliği yapmakta hem de konserler vermektedir. Bir keman virtüözü olarak her geçen gün artan bir şöhrete sahiptir. Zamanla Cem ile Jale arasında bir aşk doğar. Birbirlerini sevdiklerini aileye de açıklarlar. Mücella'nın kocası, yani Jale'nin babası bu durumdan çok memnundur. Fakat aslında Jale, güzelliğinden başka özelliği olmayan uçarı bir genç kızdır. Cem'in sanatçı ruhunu besleyebilecek bir mizaca sahip değildir. Hayat onun için bir oyundan ibarettir. Yazar, iki karakterin uzaklıklarını yavaş yavaş sezdirir. Ustaca bir ipucu da verir. Cem'in yaşlı müzik hocasına, ona ancak kendi sanatını anlayabilecek biriyle evlenirse mutlu olabileceğini söyletir. Böylece okuyucuya Cem ile Jale'nin ilişkisinin bitebileceğini düşündürür.

Bu sırada Jale'nin kuzeni Hale ön plana çıkmaya başlar yavaş yavaş. Enişte Bey'in ağabeyinin kızı olan öksüz ve yetim Hale, Büyükada'da varlıklı bir hayat sürdüren halası Şehlevent Hanım tarafından yetiştirilmiştir. Şehlevent Hanım ve kocası kendi çocukları olmadığı için Hale'ye çok bağlıdırlar. Onun eğitimine büyük özen gösterirler. Özellikle piyano dersine çok önem verirler. Onu yanlarından hiç ayırmak istemezler. Ancak amcasının ısrarı nedeniyle Hale'yi zaman zaman gönülsüzce İstanbul'a gönderirler. Hale içine kapanık bir karakter olarak çizilmiştir. Jale'den çok farklı, sessiz bir genç kızdır. Sadece piyanosunun başındayken neşeli bir coşkuya kapılır. Müzik onun tek arkadaşı gibidir. Çünkü Jale onunla arkadaşlık etmez. Onu önemsemez, kendi seviyesinde bulmaz. Bu bölümlerdeki olay örgüsü Halit Ziya'nın özellikle Nemide'nin de dâhil olduğu ilk romanlarındaki aşk üçgenlerini hatırlatır.

Cem ve yaşlı hocası bir tesadüf eseri Hale'nin müziğe olan yeteneğini keşfettiklerinde Cem'in genç kızı yetiştirmesine karar verirler. Yaşlı hocanın kehaneti gerçekleşmeye başlamıştır. Aşk yön değiştirecek gibi görünmektedir. Cem ve Hale piyanonun ba-

şında saatler geçirirler. Müzik iki genci yavaş yavaş birleştirir. Hale'nin olgunluğu da Cem'i etkiler. Zihninde Jale'yi onunla kıyaslamaya başlar. Bu ilişkinin kurulması ve ilerlemesiyle ilgili bölümler kuvvetli bir şekilde Mehmet Rauf'un Eylül'ünü hatırlatmaktadır. Vildan Uzel de Mehmet Rauf gibi duygusal ilişkilerin ancak ortak zevkler söz konusuysa ilerleyebileceğine inanmaktadır ve iki genci müzik tutkusunda birleştirir. Vildan Uzel'in Eylül'ü okuduğunu ve beğendiğini düşünüyorum.

Jale, önce Cem'in kadın hayranları nedeniyle kıskançlığa kapılır, sonra nişanlısının, Hale'den hayranlıkla bahsettiğinin farkına varır. Güzelliklerinden son derece emin ve yıllar boyunca Hale'ye sadece acımayla, hatta küçümseyerek yaklaşmış olan Jale karmaşık duygular içindedir. O, terk edilen değil, terk eden olmalıdır. Cem'e onunla evlenmek istemediğini açıkça bildirir, ev halkına da nişanı bozduğunu haber verir. Başka bir talibiyle nişanlanır hatta. Ancak kızgınlık, kıskançlık ve intikam arzusuyla gerçekleşen bu ikinci nişanını da çok geçmeden bozar.

Vildan Uzel yeni olaylar ve karakterlerle kurguyu zenginleştirmiş ve bunu yaparken olay örgüsünün neden-sonuç zincirinde herhangi bir aksaklık oluşmamasını sağlamayı başarmıştır.

Bütün bu olan biteni okuyucuya aktaran tek araç Cem'in defteri değildir artık. Yazar, Jale'nin dalgalanan duygularını bizzat onun ağzından vermenin çok daha etkileyici olacağını farkındadır. Mektup tekniğini kullanır bu amacına ulaşmak için. Jale duygularını hiç gizlemeden yazar yakın arkadaşı Mualla'ya. Okuyucu onun zihnini aracısız seyredebilir böylece. Arkadaşına Cem'i ne kadar kıskandığını, Hale'yle aralarında bir aşkın doğduğunu anladığını, gururu nedeniyle aradan çekilmekle beraber mutlu olmalarını istemediğini anlatır:

Muallâ, sana hayret edilecek bir havadis: Hale, Cem'i seviyor. Şüpheye lüzum yok. Kaç defa tecrübelerimle anladım ve kanaat ettim. Cem'le ilgili bir şey konuşulurken, görsen bütün vücuduyla iştirak ederek öyle bir dinleyişi var ki... Günden güne sararıp mum gibi eriyor. Görüyor musun ne müthiş bir durum... Rakibelerimin arasına Hale'nin de dâhil olacağı hiç aklıma gelmezdi. Çıldırmağ üzereyim Muallâ. Ona eskiden o kadar acır, himaye ederken artık dışlarımla parçalamak istiyorum. Onu bu fikrinden vazgeçirmek için çok şeyler yaptım, ama boşuna. Sessiz bir inadı var. Kaç defa izzet-i nefsinin kıracak vesilelerle onu ağlatmadım. Kaç de-

fa onu tahkir etmedim. Şimdi yalnız bir çare kalıyor: Yalvarmak!

'Cem'i senden daha çok seviyorum., fedakârlık edip de onu bana bırakmazsan ölürüm.' diye yalvarmak. Of! Bunu asla yapamam. Cem onu seviyor mu bilmem, ama bildiğim bir şey varsa o da bana karşı hürmetkâr ve sessiz olması. Eski çılginlıkları yavaş yavaş azaldığı gibi izdivaç lakırdısını da tamamen kapattı. Herhalde Cem'de gizli bir aşk var. Kendisi henüz farkında değil, fakat etrafındakiler pek güzel anlıyorlar. Bu hissi acaba bana mı yoksa Hale'ye mi? Of! Düşünürken bile tüylerim ürperiyor.

Bu mümkün değil olamaz değil mi Muallâ? Bu küçük, sevimsiz ve çirkin kızı Cem sevemez değil mi? Fakat herhalde onda derin bir tebeddül var. Bir aydan beri artık yeni yeni aşkların peşinden koşmak bitti. Gittikçe daha çalışkan ve uslu oluyor. Bu mektubu yazarken Hale Beethoven'ın Yedinci Sonat'ını çalıyor. Arada Cem'in becerikli, keskin, kısa darbelerle ince sesler üzerinde onun yanlışlarını söylediğini duyuyorum. (...) Söyle bana sevgili Muallâ ne yapayım? Sevgili kardeşim söyle! Artık senden başka herkesten nefret ediyorum. (...) Keşke ölsün Muallâ! Onun ölmesini temenni etmiyorum., sonra bu bomboş dünyada en ne yaparım? Öyle olmakla beraber bazen onu bu evden kovmayı bile düşünüyorum. Öyle ya, o eski nevazîşlerden, vaatlerden sonra bir diğerine, hem de böyle değersiz, kıymetsiz, aptal bir kıza arz-ı iştiyak ederse... Cem'in Hale'ye ufak bir temayülünü hissetsem, bu muhakkak olacak. Onu adi bir uşak gibi evimden kovacağım.

Muallâ, ben çıldırıyorum. Neler yazdım! Bu salonlar, bu bahçe, hususiyle boş saatlerinde kapanarak keman çaldığı kendi odası, kendi balkonu Cem'siz nasıl olur? Sonra bu bomboş olmuş evin içinde yaşamak kuvvetini nereden bulurum? Kardeşim ben hastayım. Söylediğini, yaptığını bilmeyen bir hasta!

(...) Bana gelmez misin Muallâ? Ne zaman geleceksin? Yakında değil mi? Seni mutlaka bekliyorum. Jale (Uzel, Vildan 1922: 94).

Bu noktada mektup türünden kısaca bahsetmekte fayda görüyorum. Emel Kefeli,

Bir edebî tür olarak çok eski bir maziye sahip olan mektup 17. yy'dan itibaren hızlı bir gelişme gösterir. (...) Salon edebiyatının etkin olduğu 18.yy'da mektup türü artık birbirinden ayrı düşmüş insanların duygularını, özlemlerini, karşılıksız aşkları veya bireyin yaşadığı duygu/akıl çatışmalarını dile getiren örnekleriyle romanların vazgeçilmez unsurlarından biri hâline gelir. Mektup türünün en belirgin özelliklerinden biri de kadın yazarlar tarafından zenginleştirilmesi ve ustalıkla kullanılmasıdır. Batı edebiyatında kadın duyarlılığını en belirgin bir biçimde eserlerinde hissettiren Lady Montagu, Madame de Sévigné, Katherine Mansfield gibi yazarların mektupları bu türün ve dönemin en hassas ve çarpıcı örnekleri arasındadır. der (Kefeli 2002: 10).

Tanzimat ve Edebiyat-ı Cedide romanında mektup tekniği çok kullanılır. Özellikle Halit Ziya, Mehmet Rauf ve Safveti Ziya'nın romanlarında mektup, olay örgüsünün önemli bir unsurudur.

Vildan Uzel'in yukarda bahsi geçen Türk yazarların romanlarını okuduğunu tahmin ediyorum.

Yazar, Jale'ye de bir hatıra defteri tutturabilirdi. Ancak bunu yapmamıştır. Kullandığı anlatım tekniklerini romanın ilerleyişine göre, karakterlerin mizaçlarına uygun olarak seçmiştir.

Emel Kefeli, "Türk edebiyatında mektup-roman ve hikâyelerde işlenen temalar[ın] iki ana başlıkta toplan[dığı]" ifade eder. Bu başlıkları:

1. Sosyal tenkit: Toplumdaki çeşitli sorunların 'samimi ve aracsız' bir ifade aracı olan mektup ile dile getirilmesi.

2. Kadın ile ilgili temalar: Aşk kavramı ve değişik tanımları, kadın erkek ilişkileri, toplumda kadın, evlilik, evlilikte uyumsuzluk, ihanet, kendini anlatma-açıklama ihtiyacı olarak açıklar. (Kefeli 2002: 169)

Serap'ta söz konusu olan 2. başlıkta açıklanan temalardır.

Kefeli, "mektubun roman ve hikâyelerde, bir anlatım tekniği olarak üstlendiği görevleri" ise

1. İletişim-dışa açılma aracı

2. İç monolog

3. Gerçeğin farklı görünümelerini ortaya koyan bir araç

4. Eğitici araç şeklinde sıralar. (Kefeli 2002: 169)

Romanda Jale ile arkadaşı Mualla arasındaki mektuplaşmalar daha çok ilk 3 maddeye uygun olarak değerlendirilebilir, yani iletişim-dışa açılma, iç monologla düşünce ve duyguları kendine itiraf ve gerçeğin farklı görünümünü ortaya koyan bir araç görevini üstlenir.

Vildan Uzel kendi geçirdiği hastalığa da yer verir Serap'ta. Hale tifoya yakalanır tıpkı onun gibi. Yazar, ayrıntılı olarak yerleştirir kurguya hastalık sürecini. Okuyucunun Hale'nin öleceğine inanmasını ve onun için üzülmelerini sağlar. Sonra bu hastalıktan gerçekte olduğu gibi ve inandırıcılıktan hiç ayrılmayarak kurtarır onu. Hale'nin hastalığının evreleri hem Cem'in defterinde hem de Jale'nin mektuplarında anlatılır. Cem korkusunu yazar defterine. Cem'in defterindeki yazılar olayların okuyucuda uyandırması beklenen heyecana göre de şekillenir. Bazı günleri saatlere ya da sabah/öğle/akşam gibi daha geniş zaman dilimlerine ayırır. Yazar, okuyucunun merak duygusunu uyanık tutmayı amaçlamış ve bunu başarmıştır.

Fuat Diriker, Vildan Uzel, Yıldız (Uzel) Diriker

Roman, Hale'nin tifoyu atlatması ve Cem'le evlenmesiyle devam eder. Ancak yazar iyi düzenlenmiş ipuçlarıyla okuru trajik bir sona hazırlar. Aşk üçgenindeki iki kadın karakteri ölüme ve ikisinin de âşık olduğu erkek karakteri mutsuzluğa sürükler. Serap çok acıklı biter. Peki ama neden? Duygusal mizacı romanının ko-

nusundan ve kurgusundan anlaşılan Vildan Uzel o dönemde Dünya ve Türk edebiyatından okuduğu eserlerde de anlatıldığı üzere aşkın ancak tarafların kavuşamaması durumunda efsaneleşeceğini düşünmüş olabilir. Mutsuz son, 19.yy aşk romanlarının, neredeyse değişmez unsurlarındandır.

Sonuç

Vildan Uzel'in hatıra defteri, günlük ve mektup tekniklerine özel olarak ilgi duyduğu açıktır. Gençlik yıllarında ve belki ilerleyen yaşlarında da günlük veya hatıra defteri nevinden defterler tuttuğunu tahmin ediyorum. Mektup zaten babası dolayısıyla evde çok sözü edilen ve kendisinin de kullandığından emin olduğum bir iletişim aracı. Yazımda da değindiğim üzere Vildan Uzel'in dünya edebiyatında mektup tekniğini kullanan romanları veya çevirilerini okuma imkânı bulduğunu düşünmüyorum ailesinden aldığım bilgiler ışığında. Ancak 19. yy. Türk romanını iyi bildiği ortada. Halit Ziya, Mehmet Rauf ve Safveti Ziya Vildan Uzel'in kütüphanesinde yer almış olabilir.

Son sözüm Vildan Uzel'in, *Serap*'ı kaleme aldığı 20. yy başı Türk romanı kadın yazarları kategorisinde değerlendirildiğinde başarılı sayılabileceğidir. Vildan Uzel sadece olaya, yani öyküye değil, olay örgüsüne, anlatım tekniklerine, karakter çizimine de dikkat etmiştir. İyi bir gözlemci olduğu bellidir. İnsanların mizacını, olaylara ve durumlara göre değişen psikolojilerini, davranışlarını çok çarpıcı bir şekilde yansıtmıştır. Belki başka roman denemeleri de vardır. Bu sorunun cevabını kimse bilmiyor. Bildiğim şu ki sandıklar gizli yazarların ilgi çekici eserlerini içinde saklıyor. Sandıkları karıştırmaktan hiç vazgeçmeyelim diyerek yazımı noktalıyorum.

KAYNAKLAR

- AYDEMİR, Şevket Süreyya. (1987), *Suyu Arayan Adam*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya. (Mart 1965), "Bir Üstün Adam", *Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi-Mesleki ve Teknik Öğretimin Unutulmaz Siması Mehmet Rüştü Uzel Özel Sayısı*, Yıl: 13, Sayı:145, s. 27-29.
- KEFELİ, Emel. (2002), *Bir Anlatım Tekniği Olarak Mektup*, Kitabevi, İstanbul.
- PAR, Arif Hikmet. (Mart 1965), "Rüştü Uzel'in Eşi Vildan Hanım'la Bir Röportaj", *Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi-Mesleki ve Teknik*

Öğretimin Unutulmaz Siması Mehmet Rüştü Uzel Özel Sayısı, Yıl: 13, Sayı:145, s. 69-71.

UZEL, Reha. (2003), “Vildan Uzel”, *Serap*, İstanbul, Çeviri yazı: Selma Soylu, Sınırlı sayıda çoğaltma: 2003.

UZEL, Vildan. (1922), *Serap*, İstanbul, Çeviri yazı: Selma Soylu, Sınırlı sayıda çoğaltma: 2003.